

รูปแบบการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรัง
ในชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

WELCOME

ดร.วราภรณ์ กุประดิษฐ์

อ.ศรียรัตน์ ชัยอนันต์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากกระแส โลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความเป็นอยู่ ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลให้ประชาชนมีความเครียดมากขึ้น ประกอบกับการใช้สื่อ โฆษณาประชาสัมพันธ์เรื่องเกี่ยวกับสุรา เป็นการกระตุ้นให้มีการบริโภคสุรามากขึ้น ทำให้ประเทศไทยมีอัตราการดื่มสุราเป็นอันดับ 5 ของโลก (บัณฑิต สอนไพศาล, 2549) บุหรี่ สุรา เป็นประตูลู่สารเสพติดตัวอื่นๆ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

การใช้สารเสพติดทำให้บุคคลป่วยมีอาการทางจิต
ได้ การเจ็บป่วยทางจิตเป็นความผิดปกติของ
ความคิดร่วมกับความผิดปกติของอารมณ์ การ
รับรู้ พฤติกรรมการตัดสินใจ บุคลิกภาพ และมี
ความบกพร่องทางหน้าที่การงาน และสังคม

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

จากรายงานจำนวนและอัตราผู้ป่วยทางจิตของประเทศไทยต่อประชากร 100,000 คน ในปีงบประมาณ 2540 – 2544 พบอัตราผู้ป่วยโรคจิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อจำแนกตามการใช้บริการ ณ สถานบริการสาธารณสุข พบว่า อัตราผู้ป่วยโรคจิตของสถานบริการสาธารณสุขทั่วไป มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2540 พบว่า มีอัตราผู้ป่วยโรคจิตเท่ากับ 298.70 ต่อประชากร 100,000 คน และในปีงบประมาณ 2544 ลดลงเหลือเพียง 228.2 ต่อประชากร 100,000 คน (ปราชญ์ บุณยวงส์วิโรจน์, 2546)จน ถึงอย่างไรก็ดี10ปีก็ยังมีอัตราผู้ป่วยโรคจิตเพิ่มขึ้น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

ปัจจุบันคนไทยมีแนวโน้มเกิดปัญหาสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น โดยผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2552 พบประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไป มีปัญหาสุขภาพจิตร้อยละ 12 หรือประมาณ 5 ล้านคน คนกลุ่มนี้ยังไม่ใช้คนป่วย เพราะหากได้รับการดูแลส่งเสริมสุขภาพจิตก็สามารถจะทุเลาและหายเป็นปกติได้ สำหรับสถิติผู้ป่วยทางจิตที่ได้รับการดูแลรักษาในปี 2551 ทั่วประเทศมี 1,668,041 ราย แบ่งเป็นโรคจิตเภทมากที่สุดจำนวน 445,840 ราย รองลงมาได้แก่ โรควิตกกังวลมีจำนวน 375,035 ราย โรคซึมเศร้ามี 199,667 ราย ที่เหลือเป็นโรคอื่น ๆ เช่น

ติดสารเสพติด โรคลมชัก ปัญญาอ่อน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

โดยเฉลี่ยแล้วผู้ป่วยทางจิต จะใช้เวลารักษาในโรงพยาบาล
ประมาณ 41 วัน ซึ่งถือว่าสูงกว่าผู้ป่วยโรคทางกาย 5-6 เท่าตัว

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ) งานวิจัย

สมพร รุ่งเรืองกิจและคณะ(2547) ได้ศึกษารูปแบบการดูแลผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรังในชุมชน เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีรูปแบบการดูแลผู้ป่วย โดยให้พยาบาลวิชาชีพให้การดูแลที่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ป่วยเข้าร่วมโครงการ 10 คน จาก 9 ครอบครัว ผลการดำเนินงานในระยะเวลา 5 เดือน พบว่า ผู้ป่วย 9 คน มีการทำหน้าที่หน้าที่ทั่วไปและสมรรถภาพทางจิตดีขึ้น จำนวนนี้มีผู้ป่วย 4 คน ที่มีงานทำและมีรายได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมในชุมชนเสี่ยงต่อการกลับเป็นซ้ำ ผู้ป่วย 1 คน ออกกลับเข้าสู่ศูนย์บำบัด ฯ เพราะไม่ต้องการกลับไปดื่มสุรา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ) งานวิจัย

- ▶ กลุ่มงานจิตเวชโรงพยาบาลเพชรบูรณ์ (2546) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการดำเนินงานติดตามผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน 54 ราย จาก 4 อำเภอ มีข้อเสนอแนะ 1) ควรศึกษาและความต้องการของผู้ป่วยและญาติในการดูแลการรักษาตามสิทธิผู้ป่วย และญาติ ในการดูแลรักษาตามสิทธิผู้ป่วยบางข้อที่สำคัญ เช่น การให้ข้อมูลการเจ็บป่วย การดูแลรักษา ความเสมอภาค เป็นต้น
- 2) ควรศึกษาปัญหา และความต้องการของผู้ป่วยโรคจิต ซึ่งเป็นโรคที่พบมากและมีอัตราการกลับมาป่วยซ้ำมากที่สุด เพื่อที่จะได้รับการดูแลรักษาอย่างมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

- ▶ จากการสัมภาษณ์และการสำรวจการเยี่ยมบ้านผู้ป่วยจิตเวช ในชุมชนในความดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลนาฝายปี 2554 พบว่าผู้ป่วยจิตเวชมีจำนวนทั้งสิ้น 166 คน มีผู้ป่วยจิตเวช หมู่ 5 จำนวน 13 ราย แบ่งเป็นผู้ป่วยจิตเภทจำนวน 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.62 ผู้ป่วยโรคซึมเศร้า 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.69 และผู้ป่วยโรควิตกกังวลจำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.69

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

แบบทดสอบความเครียดสวนปรุง ชุด 20 ข้อ (Suanprung Stress Test - 20 , SPST – 20)

ตารางที่ 7 สรุปแบบวัดความเครียดของผู้ป่วย จำนวน 12 คน(N = 12)

จากตารางที่ 7 แบบวัดความเครียดของผู้ป่วย จำนวน 12 คน พบว่าผู้ป่วยส่วนใหญ่ เครียดปานกลาง

จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.34 รองลงมาคือ เครียดสูง จำนวน 4 คน

คิดเป็นร้อยละ 33.33 และน้อยที่สุดคือ เครียดน้อย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 8.33

ผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เครียดปานกลาง	7	58.34
เครียดสูง	4	33.33
เครียดรุนแรง	1	8.33
รวม	12	100

ตารางที่ 8 สรุปแบบวัดความเครียดของญาติที่ดูแลผู้ป่วย จำนวน 17 คน(N = 17)

ผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เครียดน้อย	1	5.88
เครียดปานกลาง	11	64.71
เครียดสูง	3	17.65
เครียดรุนแรง	2	11.76

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

ผู้ป่วยมีทักษะการดูแลตนเองต่ำ มีความเครียดระดับปาน

กลาง ร้อยละ 58.34 ความเครียดสูง ร้อยละ 33.33 มี

อุปสรรคในการดูแลผู้ป่วย

คือไม่ทราบอาการผิดปกติ

ร้อยละ 25

รับประทานยาไม่สม่ำเสมอ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

ร้อยละ 18.75 ผู้ป่วย ญาติ และอสม.ขาดความรู้เรื่องโรคทางจิตเวช
อาการข้างเคียงจากยาจิตเวช และการมาตรวจตามนัด ทำให้ผู้ป่วยได้รับ
ยาไม่ต่อเนื่อง

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

ผู้ป่วยขาดยา
คีมสุรา

อาละวาด
ในชุมชน

มีอาการทางจิตกำเริบ หูแว่ว ประสาทหลอน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา(ต่อ)

- ▶ รูปแบบการช่วยเหลือควรใช้กลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ และแกนนำกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน โดยเริ่มต้นที่ตัวญาติและผู้ป่วยเอง และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากชุมชนที่ผู้ป่วยและญาติอยู่ และบุคลากรในทีมงานสุขภาพ (ภาควิชาการพยาบาล สุขภาพจิตและจิตเวช) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

สมมติฐานการวิจัย

รูปแบบที่เหมาะสม ในการดูแลผู้ป่วยทางจิตเรื้อรังที่บ้านควรเป็น
ความร่วมมือกันระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานบริการ
ในจังหวัดชัยภูมิ (โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action
research))

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ในการดูแลผู้ป่วยทางจิตเรื้อรัง
ที่บ้าน โดยความร่วมมือกันระหว่างครอบครัว ชุมชน
สถานบริการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
จังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตการวิจัย

▶ การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายศึกษาสถานการณ์ชุมชน เพื่อแก้ปัญหาในชุมชนโดยมีการทำงานร่วมกัน

▶ **ประชากรที่ศึกษา** ได้แก่ผู้ปวยจิตเวช ผู้ดูแลและประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 166 คนเจ้าหน้าที่จำนวน 20 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มเลือกผู้ปวยจิตเวช อย่างง่าย

ผู้ปวยจิตเวช ผู้ดูแลและประชาชนจำนวน **50** คน

เจ้าหน้าที่เลือกโดยเฉพาะเจาะจงจำนวน **20** คน

กรอบแนวคิด

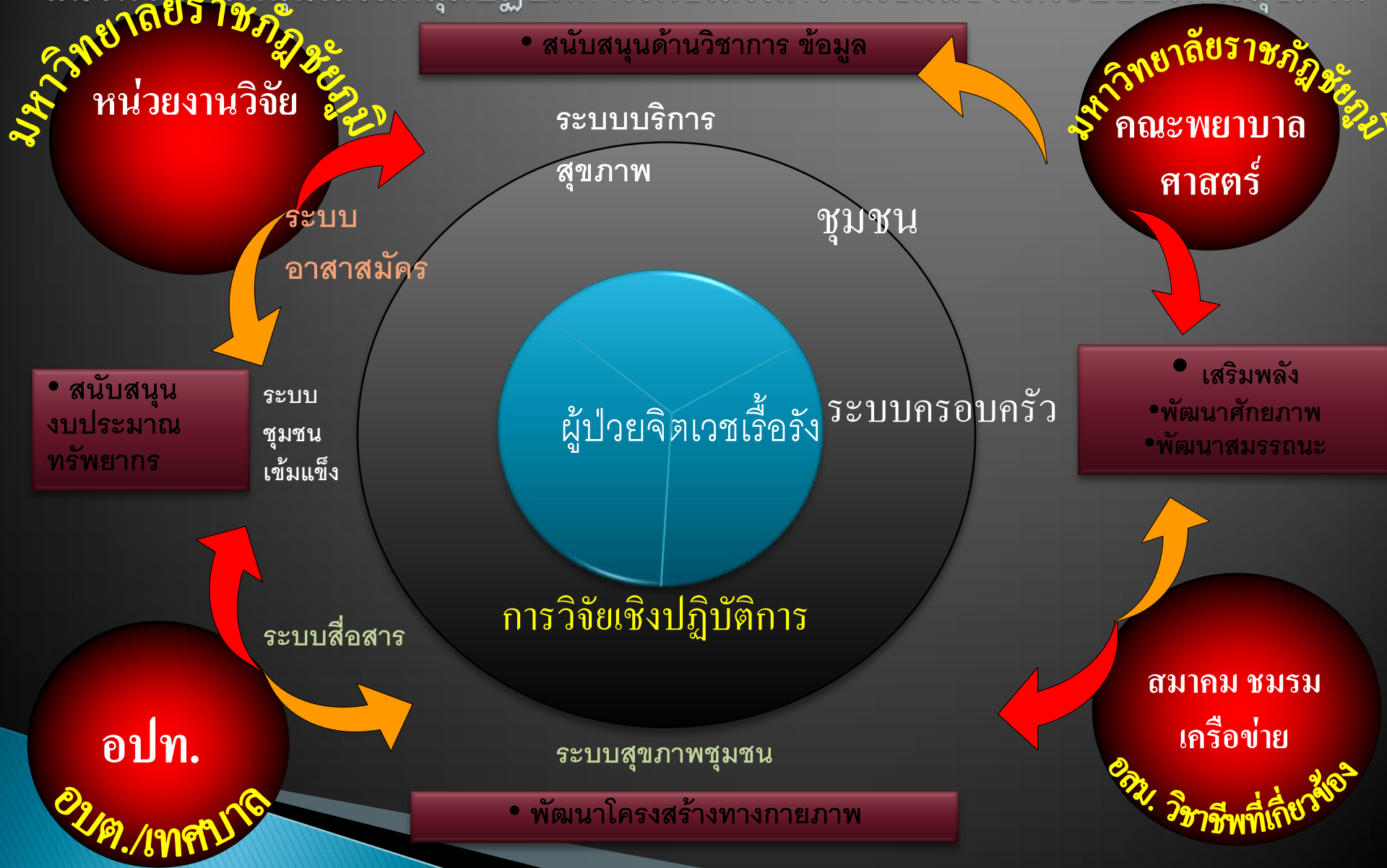
ผู้ป่วยเป็นสมาชิกที่อยู่ในครอบครัว ใช้ทฤษฎีระบบในการศึกษา โดยกำหนดให้ผู้ป่วย
จิตเวชเรื้อรังเป็นระบบที่ศึกษา (Focal system) ซึ่งเป็นระบบย่อย (Sub system)
ของครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีการเจ็บป่วย ย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัว
ทั้งหมด และในทางตรงกันข้ามตัวระบบครอบครัวก็สามารถเป็นทั้งปัจจัยเกื้อหนุน
ในการหาย หรือปัจจัยเสี่ยงต่อการกลับเป็นซ้ำของผู้ป่วย นอกจากนี้ครอบครัวเป็น
ระบบที่อยู่ภายใต้ระบบสิ่งแวดล้อม (Supra system) เช่น เครือญาติ เพื่อนบ้าน
ชุมชน และสังคม อันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิดของผู้ป่วย และครอบครัว
ทั้งในลักษณะปัจจัยเกื้อหนุนในการหายหรือความสามารถในการอยู่ในชุมชนของ
ผู้ป่วย หรือเป็นปัจจัยเสี่ยง ที่ทำให้ผู้ป่วยกลับเป็นซ้ำเช่นกัน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อแก้ปัญหาในชุมชน

กรอบแนวคิด

แนวทางการหนุนเสริมกลุ่มปฏิบัติการเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้ระบบบริการสุขภาพ

นียมคัพทเฉพา

รูปแบบการดูแลในชุมชน (Model of Community Care)

คือการให้ความรู้ ความเข้าใจของญาติต่อการเจ็บป่วยและดูแลผู้ป่วยที่บ้าน

การประเมินความรู้ก่อนและหลังเข้ารับการอบรม

การติดตามประเมินผลว่าญาติสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันที่บ้าน

ญาติและชุมชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาร่วมกันกับผู้ดูแลผู้ป่วย

ผู้ป่วยจิตเวชเรื้อรัง (Persons with Chronic Mental Illness) คือ ผู้ป่วยจิตเวชที่อยู่

ในการดูแล รพสต. ณาฝาย มีจำนวนทั้งสิ้น **166** คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสถานการณ์ เป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วยจิตเวชชุมชน
2. การวางแผนด้านผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน
เรียนรู้กระบวนการทำงานกับชุมชน
3. ชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ป่วยจิตเวช
4. เป็นเครือข่ายด้านการดูแลผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เพื่อแก้ปัญหาใน
ชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 1 ชุด 6 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกประวัติและประเมินสภาพผู้ป่วยแรกพบ เป็นแบบประเมินผู้ป่วยให้ครอบคลุมทางด้านชีวิต สังคม ที่ทีมพยายามสร้างขึ้นและใช้ประเมินผู้ป่วยและครอบครัวในครั้งแรกที่พบ เพื่อเป็นข้อมูลวางแผนการช่วยเหลือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย(ต่อ)

ส่วนที่ 2 แบบประเมินสมรรถภาพของผู้ป่วยจิตเวช วิจัยคัดแปลง
แบบประเมินสมรรถภาพผู้ป่วยจิตเวชจากเทคโนโลยีการดูแล
ผู้ป่วยจิตเภทของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2541)
จากเดิมประกอบด้วย ข้อประเมิน 12 ข้อ เป็น 13 ข้อ โดยมีการ
ให้คะแนน ดังนี้

คะแนนในแต่ละข้อเท่ากับหมายเลขหน้าคำตอบนั้นๆ และหา
ค่าเฉลี่ยของคะแนน โดยรวมคะแนนที่ได้ทั้งหมดหารด้วย 13

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย(ต่อ)

- ส่วนที่ 2** ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ > 2.40 เป็นผู้ป่วยระดับที่ 1 หมายถึง ผู้ป่วยอาการรุนแรงผู้ป่วยที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ รับผิดชอบ ความสงบของผู้อื่น หรือเป็นผู้ที่อยู่ตามลำพังไม่ยุ่งกับใคร
- ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ 2.41-3.40 เป็น **ผู้ป่วยระดับที่ 2** หมายถึง ผู้ป่วยอาการทุเลาปานกลาง เป็นผู้ที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้บ้าง แต่ยังมีอาการทางจิตเหลืออยู่บ้าง
- ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ > 3.40 เป็น **ผู้ป่วยระดับที่ 3** หมายถึง ผู้ป่วยอาการทุเลามากพึ่งตนเองได้ หรือประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ และอาจช่วยเหลือผู้อื่นได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ส่วนที่ 3 แบบบันทึกการเยี่ยมผู้ป่วยของพยาบาล เป็นการบันทึกปัญหาของผู้ป่วยและครอบครัวและการให้การช่วยเหลือ

ส่วนที่ 4 แบบประเมินการทำหน้าที่ทั่วไป (Global assessment of functioning scale:GAF)เป็นการประเมินความสามารถของผู้ป่วยในด้านจิตใจ สังคม การประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการประเมินให้ค่าคะแนนที่ต่อเนื่องจากภาวะสุขภาพจิตที่ดีถึงการเจ็บป่วยซึ่งแปล โดยกรมสุขภาพจิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

ส่วนที่ 5 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการให้บริการของพยายามที่ไปเยี่ยมบ้าน เป็นแบบประเมินแบบมีโครงสร้าง ระบบมาตรอันดับ (Likert scale) (จากไม่พึงพอใจ = 0 จนถึงมากที่สุด = 4) ใช้ถามผู้ป่วยและครอบครัวอย่างละชุดๆละ 10 ข้อ

ส่วนที่ 6 แบบประเมินผลโครงการวิจัย ที่ทีมวิจัยสร้างขึ้นเอง เพื่อประเมินผลการดำเนินงานของโครงการวิจัย เรื่อง การรณรงค์ลด/ละการดื่มเหล้า ตามการรับรู้ของคนทั่วไปในชุมชน เป็นแบบประเมินผลอย่างมีโครงสร้างให้ผู้ตอบเลือกตอบมีทั้งหมด 7 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา(Content validity)

โดยพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content validity) และ ความตรงตามโครงสร้าง โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน นำผลการพิจารณาคำนวณหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา CVI(Content Validity Index) ค่าที่ยอมรับได้ คือ .80 (Burns and Grove, 2005, p.487)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ(ต่อ)

การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจความตรงของเนื้อหา

แล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่ม
ตัวอย่าง

จำนวน 30 คน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
(Cronbach's coefficient)เท่ากับ 0.75

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแจ้งการพิทักษ์สิทธิของผู้ตอบแบบสอบถาม ขอผ่านการอนุมัติ โดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการวิจัยที่เป็นสากล ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการ

1. การเคารพในบุคคล
2. การได้รับประโยชน์และไม่ได้รับอันตราย
3. ความยุติธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม
คอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS for window version 19
กำหนดระดับความมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ใช้การ
วิเคราะห์ ความถี่ ร้อยละ

THANK YOU